

İZ BIRAKAN HATIRALAR -12-

BEKİR ELAM BEY'LE İKİ HATIRA

Zararlarını da Yazalım mı?

Okul müdürümüz Bekir Elam Bey, son sınıfta tarih ve dinler tarihi derslerine giriyordu. Bir gün tarih imtihanında sorulardan birisi, “Devrimlerin faydalarını yazınız” şeklinde idi. Soruları yazdırdıktan sonra ben, Bekir Bey’e: “Hocam zararlarını da yazalım mı?” diye bir soru yönelttim. Bekir Bey ciddileşti ve: “Mehmet Ali seni sevmeseydim hakkında kanuni muamele yapardım.” demişti. Meselâ ben bu soruyla Latin harflerinin kabulünden sonra Kur’an ve Osmanlıcanın yasaklanması sonucunda verilen zararları, bunun yanında şapka devriminin uygulanması sırasında şapka giymediği veya bunun aleyhinde yazdığı için onlarca insanın gördüğü idama kadar varan zulümleri kasetmişim.

Geçenlerde bir resim görmüştüm. Lime lime elbiseli, ayakları çarıklı lakin başlarında fötr şapkalı üç beş genç adamı resmeden bu fotoğraf ne kadar gülünçtü!

Bugün bu kanunun hâlâ yürürlükte olmasına rağmen fötr şapka giyen kaldı mı? Nereden nerelere geldik. Bir zamanlar tenkit hakkımız bile yoktu.

Dr. Mehmet
Ali UZ

Vallahi Ben Müslüman'ım

Dinler tarihindeki sistem, ilkel dinlerden çok tanrılı, çok tanrılı dinlerden tek tanrılı dinlere sonra da semavî dinlere doğru bir sıra takip eder. Bizim bu sıralamayı aklımız almıyordu. Çünkü ilk insan Âdem Aleyhisselam, ilk din de Allah'ın yegâne tevhit dinidir. Bu yüzden Bekir Bey'e bazı sorular soruyorduk. O da bizi dinler tarihini anlayamıyor zannediyordu.

Bir gün Bekir Bey Azteklerin dinlerini anlatırken onların inançlarında züht, takva ve oruç gibi inançların bulunduğu bahsedince ben: “Hocam bu uygulamalar Azteklerde semavî bir dinin kalıntıları olamaz mı?” diye bir soru sorunca: “Vallahi Mehmet Ali sen bana gâvur diyorsun, ama ben Müslüman'ım.” cevabını vermişti. Demek ki Bekir Bey sorulan sorulardan rahatsız ol-

muştı. Bundan sonra dinler tarihi derslerinde benzer sorular sormadım.

İmam-Hatip Okullarına Gerici Gözüyle Bakan Bir Millî Eğitim Bakanı

Haziran ayında imtihanları verip Konya İmam-Hatip Okulundan mezun olduk. Yüksek tahsil için gideceğimiz hiçbir yüksek okul yoktu. Eylül ayında da birkaç arkadaşla lise bitirme imtihanlarına başvurduk. Bütün dersleri gördüğümüz hâlde bizi lisedeki derslerin hepsinden sorumlu tuttular. Bu büyük bir haksızlıktı. Arkadaşlar ne yaptılar, hatırlamıyorum. Ben, girdiğim on dersin dokuzunu vermiş, biri de ertesi yıla kalmıştı. Bu haksızlığın düzeltilmesi için, zamanın Millî Eğitim Bakanı Celal Yardımcı ile görüşmek için randevu talebinde bulunduk. Bakanla görüşmemiz sırasında meseleyi uzun uzun anlatıp bu haksızlığın giderilmesi talebinde bulundum. Baktım bakan, imam-hatip okullarını Kur'an kursu gibi görüyordu. Hayretler içerisinde kaldık.

Aynı bakan, Konya Kolejinin açılışı sırasında yaptığı konuşmada isim vermeden imam-hatip okullarını kastederek gerici yuvaları olarak suçlamıştı.

Celal Yardımcı Demokrat Parti döneminde uzun yıllar Millî Eğitim Bakanlığında bulunmuştu. Menderes, kendisi ile mizacı bir türlü uyuşmayan bu adamı, görevden almış yerine 1960 darbesine doğru Tevfik İleri'yi getirmişti. Tevfik İleri Yassıda duruşmaları sırasında karaciğer kanseri olmuş ve bu hastalıktan hayatını kaybetmişti. İmam-hatiplerle ilgili pek çok mesele onun zamanında halledilmiş ve Yüksek İslam Enstitüsünün açılışına da onun zamanında karar verilmişti. Rahmetli Menderes bir yalnız adamdı. Cumhurbaşkanı dâhil pek çok bakanla

anlaşmıyordu. Çünkü yanındaki insanların çoğu CHP tezgâhında dokunmuş aynı zihniyete sahip insanlardı. Demokrat Parti iktidar olmuştu amma muktedir değildi. O dönemde böyle geldi geçti.

Bazı Şeyler İhmale Gelmiyor

Adil Efendi Hoca şair, müderris Mehmet Zari Efendi'nin oğlu idi. Ehl-i tarik, âşık bir adamdı. Çevresinde sevilen bir insandı. Hasta iken bir gün babamla beni kastederek: "Halil'le Mehmet Ali yanına gelsinler." diye haber göndermiş. O sıralarda İmam-Hatip Okulunda öğrenci idim. Adil dayının evi Sedirler'de idi. O zamanlar kenar mahallelere giden ne dolmuş ne de otobüs bulunurdu. Araba tutup gitmekte bir hayli külfetliydi. Babam: "Yarın erkenden gidelim." demişti. Ertesi günü dayının vefat haberi geldi. Herhalde bize söyleyecekleri önemli şeyler vardı. Demek ki bazı şeyler ihmale gelmiyor. Bu olayı unutamadım yıllardır içimde bir sızı hâlinde kaldı.

BİRKAÇ ÜNİVERSİTE HATIRASI

1968 yılı haziranında İmam-Hatip Okulunu bitirmiştik. Bizim için gireceğimiz bir yüksek okul yoktu. Eylül ayında beş-altı arkadaşla birlikte lise bitirme imtihanlarına başladık. Bu arada askerlikte aradan çıksın diye tecilimizi bozduk yedek subay okuluna gittik. Askerlik bittiğinde lise sınavları tamamlanmış, bizim için üniversite dönemi başlamıştı.

Ankara'da üç fakülte imtihanına girmiştik. Onlardan birisi Hukuk Fakültesi, diğeri İlahiyat Fakültesi, üçüncüsü de Arap-Fars Filolojisi idi. Önce İlahiyat Fakültesi sonuçları

belli oldu devam mecburiyeti olduğu için burayı tercih etmedim. Kaydımı Arap-Fars Filolojisine yaptır-dım. Derse girdim. Hiç kimse eski yazı bilmiyordu. Elif-be'den başlattılar. Ben yazmayınca asistan: "Niye yazmıyorsun?" diye sordu. Ben de "Ben biliyorum." deyince, "Hayır sen de yazacaksın!" dedi. Diğer öğrencilerin benim seviyeme gelebil-meleri için en az iki yıl gerekirdi. Benim için çok zaman kaybı olacaktı.

Hukuk Fakültesinin imtihan neticesi de bir türlü açıklanmıyordu. Bir gün Hukuk Fakültesi imtihan sonuçları belli olmuş, denildi. Hukuk Fakültesi imtihanlarına yedi bin kişi girmiştik. Tespit ettikleri barajı sadece beş yüz kişi aşmıştı. Bu durum karşısında öğrenciler cam-çerçeve kırıp imtihan sonuçlarını yırtmışlar. Bundan dolayı neticeyi öğrenemedim. Sonra bir açıklama yapıldı. İmtihan neticelerinin bir tarihte fakülte amfisinde açıklanacağı söylenildi. O gün gittim, kazanan beş yüz kişi arasında ben de vardım. Sonra kazananlar sayısına iki yüz elli kişi daha ilave ettiler. Kaydımı yaptır-dım.

Konya'da görevim olduğu için fakülteye devam edemiyor, fırsat buldukça gidiyordum.

Anayasa Profesörü İlhan Arsel'in Hezeyanları

Ankara'ya gittiğim bir gün İlhan Arsel'in dersine girdim. Adam Türk milliyetçiliğinin aleyhinde konuşuyor: "Türk milliyetçiliği dünyada beynelmileciliğe ve dünya kardeşliğine engel oldu. Atatürk, milliyetçiliği kısmen bunu engelledi." demişti. Geçmişte Bulgarların Türk katliamını unutulmamıştı. O günlerde Kıbrıs Türklerine yapılan baskılar da devam ediyordu.

Ben ders sonunda söz istedim. Yunan-Bulgar meselesini kısaca an-

latıp: "Yunan, dün dedemi boğazlayan Bulgar benim nasıl kardeşim olabilir?" diye bir soru yöneltince hoca: "Bu çok siyasi bir soru oldu, cevaplayamayacağım." demişti. Oysa derslerinde siyasetin daniskasını yapıyordu.

İlhan Arsel'in bir de "Arap Milliyetçiliği" diye bir kitabı vardı. Burada İslam'a ağır hakaretlerde bulunuyordu. Kimse bilmez 28 Şubat dönemi paşaları İlhan Arsel'in bu kitabından pasajlar şeklinde alıntılar yaparak beyanatlar veriyordu. Ben kitabı önceden okuduğum için bunların farkına varıyordum. Bu adam yanlış hatırlamıyorsam bir arada Demirel'in başdanışmanlığını yapmıştı. Sonra öldürüleceğinden korkarak Amerika'ya yerleşti.

Ben o gün ders sonrası dışarı çıkınca, etrafımı beş altı genç çevirdi. İçlerinden birisi: "Her halde siz de milliyetçisiniz, tanışalım." demişti. Bu genç Namık Kemal Zeybek idi. Namık Kemal Zeybek ile dostluğumuz o gün başladı. Diğer arkadaşlarla da münasebetimiz fakülleden mezun olduktan sonra da devam etti.

Burada kısaca milliyetçilik mefhumu üzerinde durmak isterim. Bir dönem dinden, İslam'dan hele hele şeriat kelimesinden söz açmak mümkün değildi. Bu çok partili döneme geçildikten sonra da devam etti. Bu uzun dönemde dine, diline, tarihine ve kültürüne sahip çıkan gençlere "milliyetçi gençler" ifadesini kullanmak âdet haline geldi. Milliyetçilikle ırkçılık ayrı kavramlardır. Bunlar birbiriyle karıştırılmamalıdır. Mesela Osman Yüksel Serdengeçti ve bir ekol kuran Nurettin Topçu'nun milliyetçilik anlayışı İslam muhtevalı bir milliyetçiliktir. Hacı Veyiszade'nin dostu Abdal Haydar Ağa'nın abdestsiz, namazsız, oruçsuz Alevilik olmaz, dediği gibi; abdestsiz, namazsız, inançsız

milliyetçilik de olmaz.

Arşivi karıştırırken 1970’li yılların başında bir profesörün yazdığı makalenin başlığı: “Yüz atmış üçüncü madde kalkarsa şeriat gelir” şeklindeydi. Bu laiklik dayatmaları hâlâ devam ediyor.

Bir gün Ankara’ya gitmek için terminalde otobüs bekliyordum. Bir gençle kısa bir sohbetimiz oldu. Genç, milliyetçileri şirk ve küfürle itam etti. Ben o gence milliyetçiliğin ne olduğunu anlattım. Genç safça: “Bana böyle demişlerdi.” itirafında bulunmuştu.

Milliyetçiliği anlattığım şekilde anlamak mefhumlara saldırırken dikkatli davranmak gerektiğini düşünüyorum. Birlik ve bütünlük böyle teessüs eder. Yukarıda bahsettiğim gençler de abdestli, namazlı ve imanlı insanlardı.

Fakültede Son İmtihanım

Bir gün hocası Profesör Doktor Hamide Topçuoğlu olan hukuk sosyolojisi dersine girmiştım. Hoca sosyal bozuklukları anlatıyordu. Sonunda sosyal bozuklukların iki şeye delalet ettiğini, bunun birinin ya o toplumun birliğine, bütünlüşmesine ya da bölünmesine müncer olduğunu söylemişti.

Kafam karışmıştı. O günlerde sol iyice azmış âdeta terör estiriyordu. Bu faaliyetler fakültede de devam ediyordu.

Hoca dışarı çıkınca ardından gittim. Koridorda hocaya ulaşınca durumu özetledim. Fakültede asılı afiş ve sloganları gösterip: “Anlattıklarınıza göre Türkiye’nin geleceği tehlikede değil mi hocam?” diye bir soru sordum. Konuşmamız odasına kadar devam etti. Sonra odasına girip hocayla tam bir saat bu konuyu tartıştık. Hocanın konuşmasından anladığım kadarıyla, hoca: “Türkiye’nin geleceği tehlikede” diyemi-

yordu ama bana hak verir gibi olduğunu hissediyordum.

Yıl sonu geldi bitirme imtihanlarına başladık son imtihanımız hukuk sosyolojisi idi. Çok yorulmuşum. Âdeta kendimi hiçbir şey bilmiyormuş gibi hissediyordum. Bu halet-i ruhiye içerisinde imtihana girdim. Odada imtihanı takip eden talebeler de vardı. Hocanın önüne oturdum. Bana iki soru sordu. Birinci soru, bir doktrin ile ilgiliydi. Aynı konu hukuk felsefesi dersinde de vardı. Soruyu cevapladım, ikinci soruya geç, dedi. İkinci soru “Sosyal bozukluklar” idi. Anladım ki hoca, yıl ortasında aramızda geçen olayı unutmamıştı. Bir ara imtihan, imtihan olmaktan çıkıp, sohbet dönüştü. Sonunda Hamide Hanım isminin karşısında vereceği numaranın yazılacağı bölüme kalemini koyup bir iki saniye bekledikten sonra: “Çok teşekkür ederim on...” demişti. Genellikle hocalar öğrenciye verdikleri notu söylemez, akşam liste hâlinde kâpiya asarlardı. Hoca bana, hem teşekkür etmiş hem de en yüksek notu vermişti. Hamide Topçuoğlu müspet bir insandı. Kocasını da Adalet Partisi milletvekili idi...

Konuyu noktalamadan ekonomi hocamız Avni Zarakoğlu’nun bir sözünü nakletmeden geçemeyeceğim. Hoca derse gelirken fakültede asılan afişleri ve atılan sloganları görmüş, derse başlamadan sol elini meyillendirip sağ eliyle işaret ederek: “Şöyle meyilli bir arazide hiçbir şey yukarıda kalamaz aşağı iner. Sosyalizm de böyle, ileride bu da mutlaka komünizme kayacak.” demişti.

Sonunda Türkiye dağılmadı, ama 12 Eylül darbesi meydana geldi. Etkisi çok büyük oldu. Sağdan ve soldan gençlere işkence yapıldı. Pek çoğunun beden ve ruh sağlığı bozuldu, aileler perişan oldu. Gelişmesi engellenen ülke, en az elli yıl geriye gitti.

ABDÜLHALİM ÇELEBİ (II)'NİN BİRKAÇ MANZÜMESİ

Doç. Dr.
Yakup
ŞAFAK

Hz. Mevlâna'nın on dokuzuncu kuşaktan torunu, Konya Mevlânâ Dergâhı son postnişini Abdülhalim Çelebi, kendisinden önce çelebilik makamında bulunan Abdülvâhid Çelebi ve Sâhib Atâ ailesinden Hacı Fatma Hanım'ın çocukları olarak 1874 yılında Manisa'da doğmuş, rüşdiyede okumuş, daha sonra öğrenimine özel öğretmenlerle devam etmiş, onlardan Fransızca öğrenmiş, Kalendar Dede'den *Mesnevî-i Şerif* tahsil etmiş, babasından Mesnevihanlık icazeti almıştır. Manisa Mevlevihanesi şeyhi iken Abdülvâhid Çelebi'nin vefatı üzerine 30.9.1907 tarihinde Konya'da çelebilik makamına tayin edilmiştir. ⁽¹⁾

Abdülhalim Çelebi'nin torunu olup onun biyografisini *TDV İslâm Ansiklopedisi* için kaleme alan, Celâleddin Çelebi (ö.1996) şu bilgileri vermektedir: "İstiklâl Harbi'ne de katılan Abdülhalim Çelebi, Konya'dan milletvekili seçildi. Birinci devre Büyük Millet Meclisi reis vekilliği yaptı. Meclis Başkanlığı'na verdiği önergelerle dikkati çekti. Konya Delibaş İsyanı'nın bastırılmasında büyük rolü oldu. Vatanî hizmetlerinden dolayı kendisine İstiklâl Madalyası verildi. Cumhuriyet'in ilânından sonra Mustafa Kemal Paşa'nın isteği ve tasvibi ile oğlu Mehmed Bâkır Çelebi'yi, o de-

virde en büyük Mevlevî âsitânesinin bulunduğu Suriye'nin Halep şehrine tayin etti. Türkiye'de tekelerin kapatılmasından ve Abdülhalim Çelebi'nin de vefatından sonra Mevlevî tekkelerinin merkezi olan Konya'nın bu vasfı, Halep şehrine geçti."⁽²⁾

Çelebi'nin milletvekilliği konusunda Celâleddin Çelebi'nin kızı Esin Çelebi Hanım da şu bilgiyi vermektedir: "Abdülhalim Çelebi, Konya Hz. Mevlâna Dergâhı (Âsitâne-i Aliye) son postnişini idi. Makam çelebiliğinin getirdiği görevlerin yanısıra kurtuluş savaşına giden sıkıntılı günlerde milli mücadeleye destek vermiş, Mart 1920'de yapılan seçimle Konya mebusu olmuş, 24 Nisan 1920 günü 1. Devre TBMM reis vekilliğine seçilmiştir. Kurtuluş savaşı sırasında Meclis çatısı altında görevini sürdüren Abdülhalim Çelebi'nin yaptığı hizmetler unutulmamış ve 21 Ekim 1923'de kendisine yeşil şeritli İstiklâl Madalyası verilmiştir."⁽³⁾

Mezkûr kaynaklarda da değinildiği gibi Abdülhalim Çelebi sıkıntılı ve çalkantılı bir zamanda görev yapmıştır. Bizim tesbitlerimize göre bu dönemle ilgili tarihler şöyledir: 30.9.1907: Abdülhalim Çelebi'nin çelebilik makamına tayini; 26.6.1910: Abdülhalim Çelebi'nin azli; 15.7.1910: Abdülhalim Çelebi yerine Veled Çelebi'nin tayini; 2.6.1919: Veled Çelebi'nin azli ve

(1) Yakup Şafak, "Şahabettin Uzluğ'un Notlarında Son Dönemde Yaşamış Konyalı Mevleviler", *Merhaba Gzt. Akademik Sayfalar*, Konya, 3.10.2007, C.7, s.448; aynı müel. "1312/1894 Tarihli Konya Salnâmesine Göre Mevlevihaneler ve Postnişinleri", *Mevlânâ Araştırmaları-5*, Ankara, 2014, s.88; *TBMM Albümü 1.Cilt 1920-1950*, Ankara, 2010, s.43.

(2) Celâlettin Çelebi, "Abdülhalim Çelebi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C.1, s.212, İstanbul, 1988.

(3) Esin Çelebi Bayru, "Babam Celâleddin Bâkır Çelebi", *X.Millî Mevlâna Kongresi Tebliğler 1*, s.23, Konya, 2003.

Abdülhalim Çelebi'nin ikinci kez tayini; 17.10.1920: Abdülhalim Çelebi'nin soruşturma için görevinden alınıp yerine Âmil Çelebi'nin atanması; 6.6.1921: Abdülhalim Çelebi'nin görevine iade edilip Âmil Çelebi'nin Kastamonu şeyhliğine dönmesi; 2.9.1925: Tekke ve zaviyelerin kararname ile kapatılması; 12.11.1925: Abdülhalim Çelebi'nin vefatı; 30.11.1925: Tekke ve zaviyelerin kanun ile kapatılması.⁽⁴⁾

Çelebi hakkında kaynaklarda verilen bilgiler sınırlıdır. Onun için Selçuk Üniversitesi Uzluk Arşivi'nde Veled Çelebi'ye (ö.1953) ait defterlerden birinde Feridun Nâfiz Uzluk (ö.1974) tarafından kaydedilmiş ve bu makaleyle arzedilecek olan notlar ve manzûmeler önem arz etmektedir.⁽⁵⁾

Bilindiği üzere ülkemizin ve Konya'nın önemli ilim ve fikir adamlarından, tıp tarihçisi ve Mevlîvîlik müntesibi Prof. Dr. Feridun Nâfiz Uzluk, Subay Ahmed Hamdi Bey'le Mevlâna soyundan Ali Çelebi'nin kızı Ayşe Sıdika Hanım'ın iki çocuğundan biridir. Kendisi 1902, ağabeyi mimar Şahabeddin Uzluk 1900 yılında dünyaya gelmişlerdir.⁽⁶⁾

Ahmed Hamdi Bey, görevli olarak bulunduğu Konya Ereğlisi'nden Beyşehir taburu ile Yemen'e görevli olarak gitmiş ve 1905 yılında 28 yaşında iken burada şehit düşmüştür. Sıdika Hanım, çocuklarıyla Konya'ya dönmüş; bir daha evlenmeyerek eşinden kalan miras ile çocuklarını yetiştirmeye koyulmuştur.⁽⁷⁾ Bu konuda Uzluk kardeş-

lerin dayıları Celâlettin İmer Bey'in de desteğine mazhar olmuşlardır. Celâlettin Bey, ülke savunmasında gösterdiği yararlıklar sebebiyle altın madalya almış ve "vatanperver" lakabını kazanmış bir zattır. Bir süre kirada oturan aile, daha sonra Şems Mahallesi'nde satın aldıkları evde ikamet etmişlerdir.

Küçük yaştan itibaren annelerinin himâyesinde yetişen ve daha sonra mümkün olduğu ölçüde, onu yalnız bırakmayan⁽⁸⁾ Uzluk kardeşler, ilk ve orta tahsillerini Konya'da başarıyla tamamlamışlardır. Onlar, aynı zamanda buradaki Mevlîvî muhitinin manevî atmosferinde yetişmiş; soyca mensubu buldukları yolun âdap ve erkânını öğrenmişler; bu yıllarda Abdülhalim Çelebi, Veled Çelebi ve Âmil Çelebi'nin postnişinliklerini idrâk etmişlerdir.

F.Nâfiz Uzluk, Abdülhalim Çelebi'nin torunu Celâleddin Çelebi'ye (öl.1996) 1973 yılında yazdığı bir mektupta, yüksek tahsil için Konya'dan ayrılış hikâyesini ve sonrasını şöyle anlatmaktadır:

"Abdülhalim-i sâni 1337/1919'de makâm-ı ceddine, ramazân-ı mağfiret-nişanda gelmiş idi. Kadir Gecesi âyiniyle, (amcanız) Abdülvâhid'in mübtedî mukâbelesi de icrâ edilmişti. Teyzemin zevci olan Şems Türbedârı Hacı Rıza Dede, semâzenbaşılık vazifesini ifa eylediği gibi, biz iki kardeş dahi semâsafâyâ tennûre-bend olarak iştirak etmiştik.

Mukâbeleden sonra makâm-ı kutbiyyet sâhibi Hazret-i Çelebi-yi

(4) Bkz. Veled Çelebi İzbudak, *Tekke'den Meclis'e Sıradışı Bir Çelebi'nin Anıları*, nşr.Yakup Şafak-Yusuf Öz, İstanbul, 2009, s.118; Y.Şafak, "Mehmed Âmil Çelebi", *Konya Ansiklopedisi*, C.VI, s.275, Konya, 2014.

(5) Yeni harflere aktararak vereceğimiz metin, S.Ü. Uzluk Arşivi'nde Y96 numarasıyla kayıtlı Çelebi Cönkü adlı büyük boy defterin 519.sayfasında bulunmaktadır.

(6) Uzluk Arşivi hakkında bkz. Haşim Karpuz, "Prof.Dr. Nâfiz Uzluk'un Aziz Hatırasına", *X. Milli Mevlâna Kongresi Tebliğler II*, s.VII-VIII, Konya, 2003.

(7) Sultan Veled, *Divân-ı Sultan Veled*, Ankara, 1941,

s.91 (F.Nâfiz Uzluk'un Giriş yazısı).

(8) Anneleri hakkında bkz. Süheyl Ünver, "Selçuklulardan Kalan Bir Nine", *İstanbul Gazetesi*, 17.2.1974; F.Nâfiz Bey hiç evlenmemiş; Şahabeddin Bey (ö.1989) ise 1950'de Nimet Hanım'la (ö.2000) evlenmiştir. Nimet Hanım Uzluk kardeşlerin faaliyetlerine gönülden destek vermiş, Şahabeddin Bey'in vefatından sonra Türkiye Anıtlar Derneği Konya Şubesi'nin başkanlığını da yürütmüştür. Bkz. Emine Karpuz, "Nimet Uzluk (1914-2000)", Uzluk Ailesi Armağanı, Konya, 2017, s.57-58; Serdar Ceylan, "Kuruluşunun 70.Yılında Türkiye Anıtlar Derneği", Uzluk Ailesi Armağanı, Konya, 2017, s.67.

kerrûbiyânın nâil-i iltifâtı olmuş idik. Yüksek tahsilimizi İstanbul'da, nerede ikâmetle yapacağımız istifsar buyurulduğunda, "İcadiye Ermeni Mahallesi'nde, bizleri omuzunda büyüten Gazar Agayı (?) isimli emektar bir zâtın akrabasının evinde istikrâ edeceğimiz bir mahalde kalacağımızı" arzettiğimizde, kulzüm-i semâhatları cûşa gelip "Mevlevîhânelerimiz varken bir yerde kalmaya lüzum yoktur" diyerek fakir için Üsküdar Mevlevîhânesi'ni, birader için Galata Mevlevîhânesi'ni tensip buyurup kâtib-i reşâdet-penâhî Hacı Said Efendi'ye dikte ettirdikleri iki ayrı mektup inâyet eylemişlerdi.

İşte onun berekâtıyla fakir, 6 sene hem Haydarpaşa Tıp Fakültesi'ne devam ederek 1924'te tabip diplomasına nâil oldum, hem biraderim Galata Mevlevîhânesi'nden yürüyerek Cağaloğlu'ndaki Sanâyi-i Nefise denilen şimdiki Güzel Sanatlar Yüksek Akademisi olan müesseseye devam etmiş; bilâhare Konya Vilâyeti hesabına Almanya'nın München şehrindeki meşhûr-ı âlem Technischen Hochschule'ye devam eyleyerek yüksek mimarlık diplomasını almaya muvafak olmuş; bendeleri de kendi hesabıma, 8 sene hekimlik yapıp para kazandıktan sonra, bu parayı İş Bankası'na koyarak onunla Almanya'ya gitmiş, 8 yıl kimseye minnet etmeden, hem kendim hem biraderim, bu uğurlu paradan harcanarak rahat, huzur içinde tahsillerimizi, ben ihtisasımı ikmâl ederek Trope-narzt denilen sıcak memleketler hekimi ünvanını bildiren diplomayı kazanmaya nâil ve müyesser oldum. Birçok orientalistler tarafından Hz. Mevlâna'nın hafid-i saîdi diye hürmet, itibara nâil oldum. (...) Şüküründen âcizim. Bunların hepsini inâyet eden, ancak Hazret-i Pîr'im, dü cihanda destgîrim Cenâb-ı Mevlâna ve mevle'l-ârifin

Efendimiz'dir."⁽⁹⁾

Bahis konusu metni, araştırmacıların ve ilgililerin dikkatine sunmadan önce şunu da belirtmeliyiz ki bu notların yer aldığı defter, Veled Çelebi'ye ait olup tamamı eski harflerle yazılmıştır. Büyük boyda ve oldukça hacimlidir. İçinde, ekseriya birbirleriyle bağlantısız olarak muhtelif zamanlara ait her türlü bilgi ve yazı bulunmaktadır. Veled Çelebi, adeti olduğu üzere muhtelif notlarını, farklı zamanlarda farklı kişilere verip temize çekirmiştir. Daha sonra F.Nâfiz Bey'e intikal eden bu defterlerin boş yerlerine Uzluk da zaman zaman kendi bilgi ve tesbitlerini ilâve etmiştir. Arzedeceğimiz metin de bizzat F.Nâfiz Bey'in hattıyla ve eski harflerle kaleme alınmış ve boş sayfalardan birine yazılmıştır. Y96 nolu bu defterin ilk sayfasında F. Nâfiz Bey'in şu notu bulunmaktadır: "Veled Çelebi Hazretleri'nin 1953, 4 Mayıs(ta) vefatı dolayısıyla müşârun ileyhin metrûkâtını bu yoksul bendesi Feridun Nafiz Uzluk'a verdiler. İmdi bu yazı ile yazılanlar, fakirin topladıklarımıdır. Çelebi'ye Tanrı rahmet ve mağfiret buyursun, âmin. Ağustos 1954, Feridun Nafiz Uzluk, Ankara Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi Profesörü."

Görüşmenin yapıldığı tarihte F. Nâfiz Bey tahsilini bitirmiş, Gülhâne Hastanesi'nde yedek subay olarak askerlik vazifesini yapmaktaydı.⁽¹⁰⁾ Buna göre Abdülhalim Çelebi'nin edebî yönünü ve bazı düşüncelerini yansıtan bu notlar, Eylül 1925'te Uzluk tarafından kaydedilip defterlerin kendisine intikal ettiği 1954 yılından sonra temize çekilmiş olmalıdır.

Metinde zikredilen bu tarihte Abdülhalim Çelebi'nin milletvekillik görevi bitmiş; ikinci dönem

(9) Söz konusu mektup S.Ü.Uzluk Arşivi'nde bulunmaktadır ve 22.2.1973 tarihiyle kayıtlıdır.

(10) Hasan Özönder, "Uzluk, Feridun Nafiz", TDV İslâm Ansiklopedisi, C.42, s.257, İstanbul, 2012.

(1923-1927) Kastamonu mebusu olarak Veled Çelebi Meclis'e girmiş; muhtemelen 2 Eylül 1925'te tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla ilgili kararname yayınlanmıştı.

S.Ü. Uzluk Arşivi, Y96 nolu Çelebi Cönkü, s.519'da, Feridun Nâfiz Uzluk hattıyla yazılmış eski harfli metnin okunuşu:

"İkinci Abdülhalim Çelebi'nin şiirleri:

Yetişmez mi aceb sükkânına bu lutf-i rabbânî

Makâm-ı dil-güşâ-yı Hazret-i Sultân Bayramî

Metâf-ı kudsiyandır bu muallâ türbe-i nevvâr

Ederler sâkinân-ı arş umûmen bunda bayramı

Hacı Bayram-ı Velî türbesinde levha olarak asılı imiş.

Nazîre:

Her müreffeh gördüğün bir başka türlü gamlıdır

Bin şikâyet dinle me'mûl ettiğin mesrûrdan

Neşve ümmîd ettiğin sâgar da senden gamlıdır

Bir dokun bin âh dinle kâse-i fağfûrdan

Behîmî bir hayâtın pençe-i kahrında inlerken

Semâ-yı aşka pervâz eyledim ef-sûn-i aşkından

Bunun tamamı ile kış yağmurunu tasvir, Cerîde-i Sôfiyye'de imiş.

Tayyâre Marşı:

Biz cihânın sulh u cenkte vâlih u hayrânıyız

İ'tilâ ettik o rütbe göklerin tayrânıyız

Etti İsâ-yı nebî çârüm felekle ik-

tifâ⁽¹¹⁾

Mustafâ'nın kavmiyiz biz göklerin seyrânıyız

Sığmaz oldu hâkdâna şöhret-i pür-şânımız

Şimdiden sonra felekler seyrimiz seyrânımız

Bir zamanlar biz esîr-i bend-i zulm ü cehl idik

Parça parça eyledin zencîrini biz ehl idik

Bir kemâle nâil olduk ki cihan hayrânımız

Gülbün-i bâğ-ı saâdethânemiz eyvânımız

Kahr u tedmîr eyledik biz zulm ü cehl (ü) gafleti

Şimdi görsün ehl-i dünyâ bizde şân u şevketi

Biz cihânın mefhar-i kavm-i necîyiz söz değil

Derk eder ancak bunu akl u ferâset göz değil

Hâb u gaflet cehl ü zulmet bağlamıştı çeşmimiz

Sûr-ı İsrâfil'i çaldı bir Kemâl-i merdimiz

Yaşasın binlerce o nâdir vücûd-ı muhterem

Sâyesinde sâye-bân olsun bu millet dembedem

1925 Eylül'ünde Ankara'da bulunduğum zaman otelde ziyâret ettiğim Abdülhalim Çelebi söylemiş, ben not etmişim. Bunlar şiir olmaktan ziyâde nazımdır. Hazret-i Mevlâna gibi pek büyük bir şairin soyundan gelen bir zâtın şiirleri olmakla buraya yazıldı. Feridun Nâfiz."

(11) Kafiye gereği mısraın son kelimesi farklı olmalıdır.

MERHUMU NASIL BİLİRDİNİZ? -1-

Dr. Kamil
UĞURLU

Yaşadıkları süre çevrelerine yaşama sevinci saçan, bazen üzen, üzülen, kimi zaman şehrin gürültüsüne karışıp fark edilmeyen, fakat fotoğrafın en son sırasındaki telâşlı bir baş gibi gülümseyen ve resme böylece katılan insanlar tanıdım. Onlar kanlarıyla, canlarıyla ve çoğu zaman herkeste olmayan üçüncü, hatta dördüncü boyutlarıyla insandılar ve tartışmasız filozoftular. “Rüzgârın yönünü değiştirmedikleri zaman yelkenlerini rüzgâra göre ayarlamadılar” ve bu nedenle sıradan kaldılar, fark edilmediler.

Onların isteği belki de buydu.

Kimi mahallenin veya kentin bilgesi oldular, kimi delisi. Herkes onlara gülüp-geçti.

Sonra bir kelebek kadar zarif ve sessiz ve zahmetsiz, renkli hayatlarını sonlandırıp, dünyaya el sallayıp geçtiler.

Ve bunlardan kimileri gidişlerinden bir hafta sonra unutuldu. Ama bazıları da “kadir nurlarına karışıp” tarihin yolbaşlarından birini tuttular ve şavklarıyla yolu aydınlatılar, rahmet oldular.

Onları tanımak ayrıcalığını yaşadığımız için kendimizi kısımtli biliyoruz.

Burada sunulan kısa makalelerin bir bölümü daha önce yayınladığımız Karaman, Konya ve Eskişehir Şehrengizlerinde yer aldı. Çünkü onlar, o şehirlerin sokaklarını aydınlatan mütevâzi çırılardı. Oralarda ateşlendiler ve sokağın sonunda söndüler. O şehirlerle anıldılar.

Bu makalelerin atlarına not konuldu ve durum hatırlatıldı.

İnsanı yormayan anılar olarak az kişinin belleğinde yaşayan bu bazen önemsiz, fakat bazen önemli insanları zaman zaman hatırlayanlar olsa da zaman içinde mürekkepleri uçar, kaybolurlar kaygısıyla bu kitapta bir araya getirmek istedik.

Rahmet içinde olsunlar.

BİR KOCA KASIM VARDI

Bir koca Kasım vardı, Hakk’a yürüdü. Bir koca derviş edasıyla. Öylesine gösterişsiz, tevazu içinde, mahviyet içerisinde. Ve fakat öylesine haşmetli, öylesine vakur.. Ne derece tevazu içindeyse o derece ihtişamlıydı koca Kasım..’

Yürüdü, vardı. Sevgilisine mülâki oldu.

Bazı insanlar vardır, destan yazarlar da, kimse onların farkına varmaz.

Çünkü onlar böyle isterler. Çünkü onlar hayatın belirli bir köşesi ile görevlendirilmişlerdir. Ve bunun farkındadırlar.

İşte bu “**farkında oluş**” tur ki, onları inanılmaz çilelerin içinde dahi “şikayetsiz” kılar. Onlar her zaman memnundurlar. “**Neylerse güzel eyler**”e imanları olduğu için onlar sızlanmak bilmezler.

Koca Kâsım, sevgili Kâsım’ımız işte bu dervişlerden biriydi. Son dervişlerden biriydi.

Eski müftülerden biriydi.. Gerçek müftülerden biriydi. Yüksek İslâm Enstitüsü'nü bitirdikten sonra yurdun herhangi bir yerine tayin ettiler. **Koşarak** gitti.

Bir cuma günü mimberde hutbe okurken önüne bir not koydular. Şu anonsu yapması isteniyordu: “Şehrimizde misafireten bulunan ve şu anda camimizde olduğunu öğrendiğimiz falan genel müdürümüzün şoförü hangi camideyse, namazdan sonra falan dairenin önüne gelsin.”

Cuma hutbesi diğer camilere ve kasabanın her yerine hoparlörlerle verilmektedir. Sayın genel müdür bu şekilde reklâm yapmak istemekte, müftü Kasım Efendiyi’ de işte bu şekilde kullanmak istemektedir.

Anonsu elbette yapmadı Kasım Hoca. Ve elbette o ay içinde onu oradan aldılar.

Bir olmadık yere verdiler. O koşarak gitti.

Kürsüden İstanbul’un fethini anlatıyordu. Fetih aylarıydı. O büyük peygamberin iltifatına mazhar olmuş Hz. Fatih’i anlatırken, onun hem islâma olan nisbetinden, hem de Türklüğünden söz etti. Türklüğünden söz edince **“kavmiyetçilik”** ediyor dediler. Şikâyet ettiler. Teftiş, ifade, zabıt derken, onu yine bir olmadık yere tayin ettiler. Her yeni tayin yerine rütbesi bir aşağıya kaydırılarak yollanıyordu.

Ama o yine koşarak gidiyordu.

Yine koşarak gitti.

Böylece elli yere yolladılar. O elli yere ev taşıdı.

Bir hafta önce elli bir yaşında Hakk’a yürüdüğünde elliikinci evine geçeli henüz bir yıl olmuştu.

İşin olağanüstü tarafı şuydu: Hiç şikâyet bilmezdi. Sürülerek ayrıldığı yerlerden sanki bando-mızıka ile uğurlanmıştı. Hiç şikâyet etmedi. Kimseye buğuz etmedi. Bunu izah

etmek mümkün değildir. Hele derviş halini bilmeyenler bunu hiç anlayamazlar.

Vefânın üç boyutlu şekliydi.

Yaz ve kış, bir bisiklete atlar, hastanıza “Yasin” okumaya gelirdi., çocuklara, o söz dinlemezler bıkmadan-usanmadan Kur’an öğretmeye gelirdi.

İnanılmaz bir hizmet ehliydi. Hiçbir şey beklemeden hizmet ederdi. Hizmetin cinsi, yeri, şekli önemli değildi. O her zaman hizmete hazırды. Kimseye küs değildi, olması da mümkün değildi. Hattâ oldukça eziyet eden yakın akrabalarına bile küs değildi. Ve onların hepsini affetmişti.

Sigaraya bile dosttu. Çünkü onun dostu olmak için mutlaka faydalı olmak şart değildi. Çok sigara içiyordu. Ona verdiği ahdi de bozmak istemiyordu.

Kendisine “sigara sana zararlıdır, içme” diyen doktora, son derece samimi sormuştu: **“Gizli gizli içilse yine zararı dokunur mu?”** diye.

Dokundu. Onu Ankara’ya tedavi için götürdüler. Ameliyat oldu.

Ve dönüşü olmayan o yolun son merhalesine geldi. Yarı uyur-yarı uyanık yolculuğu yirmibeş gün kadar sürdü.

Sonra sevdiklerine el salladı.

Onu Ankara’dan Konya’ya getirmek, zaman zaman yanına uzanıp yattığı sevgili babasının yanına bu defa ebediyen yatırmak yine dostlanna, kardeşlerine kısmet oldu.

Onun cenazesi bir gam kervanı olmadı.

Hafız, divanının bir yerinde diyor ki:

“Ey sözle aşktan dem vuran. Ey diliyle, gönlüyle aşkı anlatmaya çalışın.. Sana sözümüz yok. Haydi hayra karşı, selâmetle, güle güle..”

ARAŞTIRMACI YAZAR DR. MEHMET ALİ UZ İLE TARİHİ MAHALLELER ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ

Muammer
ELDEN

M. Elden: Hocam siz yıllardır Konya'nın tarihi mahalleleri üzerine çalışıyorsunuz. Biraz bu tarihi mahallelerden bahsedermisiniz?

M. Ali Uz: Konya kadim ve tarihi bir şehir aynı zamanda bir başkent. Konya'da iç ve dış sur içerisindeki mahallelerle, hemen dış sur dışında teşekkül eden bazı mahalleler tamamen Selçuklu döneminden günümüze intikal etmiştir. Bunu mahallelerde bulunan tarihi eserlerle sokak yapılarından anlıyoruz. Son dönemlerde mahalleler üzerinde büyük değişiklikler yapıldı. Kısaca bunlar üzerinde durmak gerekir. Ben mahalle çalışmalarından, 55 kadar tarihi Konya mahallesini müstakil kitaplar haline getirdim.

M. Elden: Hocam, bahsettiğiniz en büyük değişiklik Şükran mahallesinde oldu, buna geçmeden önce yapılan mahalle birleştirmelerinden bahsedermisiniz?

M. Ali Uz: Mahalle birleştirmeleri 2009 yılında oldu. Küçük mahalleler birleştirilerek bir mahalle adı altında tek mahalleye indirildi. Mesela Şükran Mahallesi, çevresindeki küçük dokuz mahalle ile beraber Şükran adı altında ve diğer sur içi mahallerinden, Karatay belediyesine ait 12 mahalle, Şems mahallesi adı altında birleştirilerek bir mahalle haline getirildi. Tabi mahalle birleştirmelerinde zaruret olabilir. Ama aşırılığa kaçırıldığı kanaatindeyim.

Osmanlı döneminde küçük mahalleler tercih edilmiş, eğer bir mahalle zaman içerisinde büyümüşse o mahalleyi üçe bölmüş. Mesela Zemburi, Tercüman, Babasultan mahalleleri Hacıeymir mahallesi adıyla tek mahalleydi. 1840'lı yıllardan sonra üç mahalleye bölünmüş, Hacıeymir mahallesi unutulmuş. Ama, bazı mahalleler hakikaten çok küçüktü, iki sokaktan bir mahalle meydana geliyordu. Mesela Kasapsinan mahallesi, onun yanında da başka bir mahalle birer ikişer sokaktan oluşuyordu. Bunun hemen batısında İçkaraaslan mahallesi vardı, onun batısında da Devle mahallesi bulunuyordu. Bu 4 mahalle birleştirilebilirdi. Ama 12 mahalle birleştirilince biraz ölçü kaçırılmış oldu ve bir de şehir hafızası zarar gördü.

Sur içi mahalleleriyle, sur dışında yer alan, güneyde Sahibata bölgesi, doğuda Sırçalı mescid, Ahmed Fakih mahalleleri, Selçuklu döneminde teşekkül etmiş mahallelerdi. Bunu nereden anlıyoruz? Bir mahallenin tarihi olup olmadığı, o mahallede bulunan tarihi eserlerden ve sokak yapılarından anlaşılır. İster sur içinde olsun ister sur dışında olsun, sokaklar surlara paralel olarak başlar ve devam eder. Konya'da surların içindeki sokaklara bakarsak hepsi böyledir. Eğer bir sokak veya bir cadde sura dik gidiyorsa, o ya dibi çıkmaz sokaktır, sura varıp dayanır veya bir sur kapısından dışarı çıkar.

Sırçalı medrese önündeki cadde, dış sura dik olarak gidiyor ama ne

yapıyor, Sahibata önünden Larende kapısından dışarı çıkıyordu. Yani eğer bir mahalleyi yıkar, sokak şekillerini bozarsanız tarihiliğine zarar vermiş olursunuz. Ben bu konuda biraz önce dediğim gibi aşırıya kaçıldığını düşünüyorum. Mesela Kalecik mahallesi Şükran mahallesiyle birleşti. Şükran mahallesinde Kalecik mahallesi, Kalecelp mahallesi ve hemen onun bitişiğinde olan Mücellit mahallesi var. Bu dört mahalle birleştirilebilir. Diğer bazı büyük mahalleler kendi ismini koruyabiliyordu. Yani bu mahalleler birleştirilince kaldırılan isimler zaman içerisinde unutulacak, bu da şehir hafızasına zarar verecektir.

Bir de üzerinde durulması gereken sokak isimleri meselesi var. Son zamanlarda sokak isimlerinin numaraya çevrilmesi konusunda bir düşünce gelişti. 1930 lu yıllara bakıldığında da sokak isimlerinin yeniden ele alındığı görülmektedir. O yıllarda hazırlanan listeyi belediyenin arşivi olmadığı için bulamıyoruz

ama olaylar bize bunu doğruluyor. Araştırmalarımız sırasında bunun örneklerini tespit ettik. Mesela Devle mahallesinde üç dört sokağa 1930 lu yıllardan itibaren verilen isimler o sokağın özelliğini taşıyordu. Sokaklara, orada oturan önemli şahsiyetlerin isimleri verilmişti. Mesela Mahbub Efendi sokak, kendisi Konya'nın en meşhur hattatıydı. Bir tanesi de Ömer Vehbi Efendi, Konya'nın ilk müftüsü, milletvekili. Bir sokak da Gilistralı sokağı, bu sokak Konya'ya ve ilim irfanına büyük hizmette bulunmuş bir ailenin adını taşır. Mesela Kalecik mahallesinde Karahafız sokağı var, o Karahafız ailesi Konya'ya müftü, milletvekili vermiş bir ailedir, evleri de bu sokak üzerindedir.

İbrahim Hakkı Konyalı, Molla Fenari'nin Konya'da bir hamamla bir mektep yaptırdığından bahseder. Bölgeyi söylüyordu ama tam nerede olduğunu söylemiyordu. Merak edip araştırmaya başladım. Nesrin ve Ayşegül Kardeşler İlkoku-

lu'nun çevresinde dolaşırken bak-
tım ki okulun önündeki sokağın adı
Hamam Sokağı. Yerini bulduk de-
dim. Yaptığım araştırmalarda ha-
mamın yerini tespit ettim. Mesela
Kalecik mahallesinde Kalecik Mes-
cidinin önündeki sokak tam bir dai-
re çizer, o sokağın adı da Sur Sokağı.
Demek ki 1930'lu yıllarda orada bir
sur kalıntısı tespit edilmiş olmalı ki,
o sokağa Sur Sokağı adı verilmiş.
Bugün Şükran mahallesinde bir kazı
yapılırsa bu surların ortaya çıkacağı-
nı tahmin ediyorum.

1950'li yıllardan sonra Konya'ya
bir göç başladı. Bağlar, bahçeler par-
sellenip satıldı. Yeni sokaklar, yeni
caddeler açıldı. Buralara yeni sokak
isimleri verildi, ama eski isimleri de-
ğiştirme konusuna geldiğimizde,
biz köklü bir medeniyete sahibiz.
Mahalle ve sokak isimlerinin de-
ğiştirilmesi Konya hafızasına zarar ve-
receği kanaatindeyim, bu konuda
daha hassas davranılması gerektiği-
ni düşünüyorum.

M. Elden: Sur içi denilen böl- ge tam olarak neresidir?

M. Ali Uz: Dış sur, Sahibata ca-
minin önünden başlayalım, oradan
doğuya doğru gidecek olursak ma-
rangozlara varmadan oradaki dükkânların
arkasında surlar halen
mevcut, oradan devam ediyor, ma-
rangozların önünden Kapu camisi-
nin önüne dolaşıp İstanbul caddesi-
ne çıkıyor. İsmet Paşa İlkokulunun
önünden hapishane caddesine dö-
nüyor, orada bir mobilyacı dükkânı
var. Orada o dükkân yapılırken haf-
riyat yapılıyor, akşam gidiyorlar
ama çok şiddetli bir yağmur yağıyor,
surun önündeki toprak kayıyor aşa-
ğı doğru. Orada 20-25 metre uzun-
luğunda Konya dış surları meydana
çıkıyor. En uzun sur, bir Sahiba-
ta'nın karşısında var, bir de orada
var.

Bu İstanbul caddesinde de bir

Kalecelp Mahallesi Çeşmesi

Erdemşah (Kalecelp) Mescidi

Hacı Hasan Camii

Meram İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Binası

otopark var, sur o otoparkın ortasından geçer. Ondan sonra Karma Ortaokuluna doğru biraz sağa doğru meyleder. İmam Hatip okulunun önünden doktorlar sitesine doğru devam edip sola döner. Mareşal Mustafa Kemal Ortaokulunun önünden Zindankaleyi içte bırakacak şekilde döner, Gazi (Konya) Lisesine gider, o cadde üzerinden devam eder doğuya doğru kıvrılır ve Sahibata'nın önünde birleşir. Dikkat ederseniz Sahibata caddesi zikzaklı gider biraz, o zikzak dış surun sur duvarlarına paralel gitmesinden kaynaklanır. Buna dış sur diyoruz.

Sur kapılarıyla ilgili olarak, dış surdaki kapıların yerleri tam olarak bilinmemektedir. Sırçalı mescid önünden Larendeye inen caddenin sonu Larende Kapısından dışa açılır. Bu sebeple kapının yeri hemen hemen belli gibidir. Caddenin sonunda, sur duvarlarının devamında yapılacak bir kazıyla bu kapı kalıntıları ortaya çıkarılabilir. Çıkarılacak bu kalıntılar üzerine Larende Kapısı

yeniden inşa edilebilir.

Bir de iç sur vardı. İç sur da Alaaddin tepesinin etrafında dolanıyordu. Yapılan kazılarla bugün bazı bölümleri çıkartılan köşkün yanından başlar, Arapoğlu makasına ulaşır. Tahir Paşa Camii dışta kalacak şekilde önünden geçer, Terziler İşhanı'ndan Kadı Mürsel Camiine ulaşır. Camiinin önünde bir dersthane var. Yanında tarihi bir bina yer alır, orası Meram İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün kullandığı binadır. İç sur dershanenin önündeki kaldırımın altındadır. İç surun 15-20 metre kadar aralıkla iki surdan ibaret olduğu söylenir. Ben orada araştırma yaparken söylediler, "Bir duvar da burada vardı el çabukluğuyla yıktılar, yok ettiler" dediler. Ondan sonra Arapoğlu makasından Rampalı Çarşı'ya, çarşının önünden Gazi Lisesi'ne, lise önünden de eski Hüma Otel'i'ne ulaşır orada son bulur. Alaaddine çıkılan Sultan Kapısı denilen yer bu bölgededir. İç sur sınırları da böyle.

M. Elden: Hocam, Şükran mahallesi hakkında bize neler söylersiniz?

M. Ali Uz: Dış sur içerisinde kalan bütün mahalleler Selçuklu döneminden kalma, sur Alaaddin Keykubad tahta geçtikten sonra bir iki sene içerisinde yenileniyor, ama iç ve dış surlar daha evvelde de mevcuttu. Yani Bizans ve Roma dönemlerinde de mevcuttu. Alaaddin Keykubad dönemine kadar iyice tahrip olmuştu. Kendisinin tahta geçiş geçmez ilk işi bu surları yeniden ihya etmek oldu. Mesela II. Kılıçarslan zamanında yapıldığı halde Selçuklu Köşkü Alaaddin keykubad tamir ettiği için Alaaddin Keykubad Köşkü olarak da anılmaya başlandı. Onun için bu dış sur içerisinde yer alan bütün mahalleler Selçuklu döneminden kalma mahallelerdir.

Yapılan araştırmalarda bu bölgeden hamam, türbe, çini imalathanesi gibi pek çok tarihi eser kalıntısı ortaya çıkarıldı. Bu yeni çıkan tarihi eserlere Meram Belediyesinin sahip çıkmasını takdirle karşılıyorum. Daha ortaya pek çok eser çıkacağını tahmin ediyorum.

O bölgede dokuz mahalle birleştirilmiş demiştik, Kalecik mahallesi, Kalecelp mahallesi gibi. Kalecelp mahallesinde Erdemşah mescidi bulunur. Mescid o bölgenin en kadim tarihi yapılarından birisidir. Şeriye sicillerini incelediğimiz zaman o mahallenin diğer bir adının da Kalecelp Sultan mahallesi olduğunu gördük. Ayrıca Kalecelp Sultan türbesinden bahsedilir. Hatta onu son dönemde bilen, orada türbe olduğunu ve ziyaret ettiklerini anlatanlara rastladık. Erdemşah mescidinin kiblesinde köklü restorasyon yapılırken o kabir de meydana çıktı. Mesela ondan başka tarihi eserlerden Sefhavan mahallesi mescidi vardır. Sokak yapıları da tamamen Selçuklu döneminden kalmadır. Bunların ta-

Şükran Mescidi

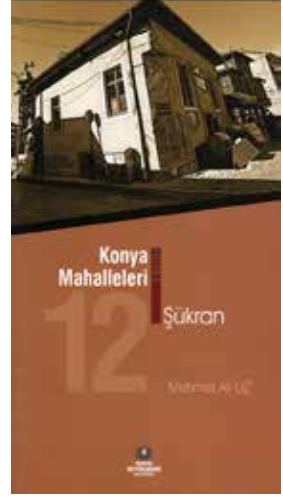
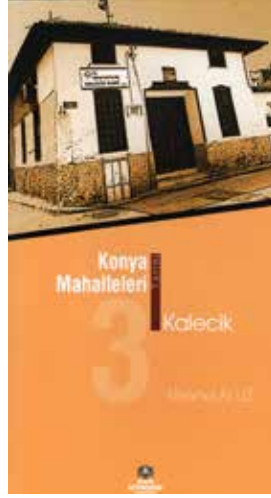

Mücellit Cami

Kalecik Camii

mamen yıkılıp yeniden inşasının son derece yanlış olduğunu düşünüyorum. Biz Osmanlının son dönemlerinden itibaren tarihi dokuya sahip olamadık, iç ve dış surları ortadan kaldırdık. Surlardan aldığımız taşları taş ocağı gibi kullandık, Hükmüt binasıyla Kapu Camiini yap-

tık. Birçok evlere de oradan taş götürüldü. Böyle başladı tahribat. 1867 çarşı yangını da Konya'da büyük tahribata sebep oldu.

Mevlana Dergahı çevresi de tamamen Selçuklu döneminden intikal etmemiş. Zaten Alaaddin Keykubad zamanında vefat eden Hz. Mevlana'nın babasının türbesi de buradadır. O türbe tamamen Selçuklu döneminden kalmadır, sokak yapıları da iç ve dış surlara paraleldir. Yani bunu yok ettiğiniz zaman tarihi de yok etmiş olursunuz. Bugün Konya gerçekten modern bir şehir. Yollarıyla, alt geçit ve üst geçitleriyle, parklarıyla, bahçeleriyle, yeşil alanlarıyla gerçekten modern bir şehir. Ama tarihi bir şehir olmaktan hemen hemen çıktı. Bazı çalışmalar sebebiyle birçok tarihi eser ve doku kaybedildi.

Bu eserlerden bir tanesi de Türbe hamamıydı. O, bir gecede yıkıldı. Selçukludan Osmanlıya hamam kültürümüz büyük bir medeniyettir. Pek çok hamam vardı. Bugün sadece Sultan Hamamı, Mahkeme Hamamı, Meram Hamamı ile Osmanlı'nın son dönemlerine doğru yapılan Ahmet Efendi Hamamı kaldı. Diğerleri teker teker yok oldu. Mesela bu fotoğrafçılar pasajının olduğu yerde Kürkçü hamamı vardı. Bu

Kürkçü hamamı da bakımsızlıktan yıkıldı. Sonra Karahafız Hoca tarafından medrese genişletilirken o da oraya dahil edildi. Eski Sağlık Müdürlüğü binasının arkasında da 2 hamam vardı. Kalıntıları o binalar yapılırken ortaya çıktı. Onlar da yok edildi. Bir hamam da Molla Fenari tarafından yapılmıştı o da yok oldu. Bu hamam en son yok olan hamamlardan bir tanesidir. Molla Fenari'nin Sultan ile arasının bozulmasından sonra Konya'ya geldiği rivayet edilir. 4 yıl Konya'da, 4 yıl da Karaman'da kalmış. Burada talebe yetiştirmiş, bu hamamla mektebi inşa ettirmişti.

Şükran mahallesinde dört medrese bulunuyordu. Bunlardan birisi Simavlı medresesiydi, onun güney bitişiğinde de Hafız İsmail Konevi medresesi bulunuyordu. Bir ara bunlar katlı otopark altında kalmıştı. Diğer bir medrese de Karahafız medresesiydi. Dördüncü medrese de bugünkü Merkez Ziraat Bankasının bulunduğu yerdeki Yağmuroğlu medresesiydi.

M. Elden: Hocam verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederiz.

M. Ali Uz: Ben teşekkür ederim, bundan sonra fırsat oldukça benzer konularda çalışmayı isterim.